

FTAXP 10.71.61
ӘОЖ 347.965
JEL K39

Н.А. АЛДАБЕРГЕНОВА,*¹

з.ғ.к., қауымд. профессор.

*e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7384-3664

¹«Тұран» университеті,
Алматы қ., Қазақстан

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ АДВОКАТТЫҚ ҚЫЗМЕТТІ ЖЕТІЛДІРУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Аңдатпа

Мемлекеттің барлық органдарының және әр түрлі қоғамдық ұйымдардың жұмысы заң шеңберінде жүзеге асырылады және заңдылық негіздерін орнықтыру мен құқық тәртібін нығайтуға жәрдемдеседі. Ал көптеген мемлекеттік мекемелер мен қоғамдық ұйымдар мемлекеттің құқық қорғау функциясын орындаумен ғана айналысады. Құқық қорғау қызметінің бағыттары алуан түрлі, олардың ішінде маңызды орындардың бірін иемденетін адвокатура деп айтуға болады. Адвокатура ресми түрде мемлекеттік құқық қорғау органдарының жүйесінде жоқ, дегенмен оның қызметі құқық қорғау функциясын жүзеге асырумен тікелей байланысты. Еліміздің Негізгі заңына сәйкес, мемлекеттің ең қымбат қазынасы – адам және адамның өмірі, құқықтары мен бостандықтары [1]. Әркімнің өз құқықтары мен бостандықтарын сот арқылы қорғауға құқығы бар, ал сол сот арқылы қорғану құқығын жүзеге асыруға жәрдемдесетін адвокатура институты. Осы зерттеліп отырған мәселе аясында тұжырымдалған мәселелер адвокатура қызметін жетілдіру, дамытуға өзек болып табылады. Зерттеудің әдіснамасы мақала барысындағы тұжырымдамалардың негізділігі мен сенімділігін қамтамасыз етуге бағытталған жалпы ғылыми және жеке ғылыми әдістер кешенін құрайды.

Тірек сөздер: адвокат, адвокатура, адвокаттық қызмет, құқық, бостандық, заңды мүдде, азамат, қоғам, демократия, мемлекет, жеке тұлға, заңды тұлға.

Кіріспе

Қазақстанда болып жатқан саяси және экономикалық жүйені демократизациялау, құқықтық, әлеуметтік мемлекет ретіндегі конституциялық жариялау азаматтардың құқығын қорғау мен заңды мүдделерін білдіруді жүзеге асырумен байланысты құқықтық институттар мен мекемелердің қызметінің түпкілікті түрде қайта құрылуын, олардың жаңаша әдіс-тәсілдермен жұмыс атқаруын қажет етеді. Бұл үрдісте жеке және заңды тұлғалардың құқығын және заңды мүдделерін қорғаумен тығыз байланысты азаматтық қоғамның институты – адвокатураның қызметін жетілдіру аса маңызды рөлге ие.

Адвокатура болмаса әркімнің білікті заң көмегіне құқығын толық қамтамасыз ету мүмкін емес деп айтуға болады. Адвокатура бүгінгі күні маңызды орынға ие болуы керек және қоғамда болып жатқан әлеуметтік процестерге әсер ете алуы керек.

Кәсіби қорғаныс және өкілдік институты ретінде адвокатураның мәні мен мақсаты-мұқтаж адамдарға заңгерлік көмек көрсету. Табысты адвокаттық қызметтің кепілі демократия, заңдылық, адам құқықтарын сақтау, оның жеке бостандығын, ар-намысы мен қадір-қасиетін құрметтеу қағидаттары болып табылады.

Өз кезегінде адвокаттың құқықтық мәртебесі және адвокат қызметін кәсіби жүзеге асыру жеке тұлғаның қорғалуының белгілі бір көрсеткіші және құқықтық мемлекетке және дамыған азаматтық қоғамға ілгерілеудегі жетістіктерді көрсететін көрнекі мысал ретінде қабылдауға болады.

Материалдар мен әдістер

Зерттеудің әдістемелік негізін қоғамдық, әлеуметтік, құқықтық құбылыстарды зерттеудегі қалыптасқан ғылыми ұстанымдар мен таным категориялары құрайды. Зерттеу барысында

танудың құқықтық ғылым үшін әдетті әдістері мен амалдары кеңінен қолданылды, олар: тарихи қисындық, салыстырмалы, талдау, сауал-сұрақ және тағы басқа әдіс тәсілдер.

Әдебиетке шолу

Құқықтық, демократиялық мемлекетте білікті заң көмегін көрсететін адвокатура мәселелерінің өзектілігінің арта берері сөзсіз. Қазақстандағы адвокатура мәселелерін мынандай отандық ғалымдардың ғылыми еңбектерінен байқауға болады: С. Тыныбеков, Г.Ж. Сулейменова, Д.К. Канафин, А.К. Түгел, А.Н. Ахпанов, Л.В. Воронина, Е.О. Алауханов, Ш.М. Шарипов, Н.А. Ережепов, А.С. Нуралиева, Л.Ш. Берсугурова, Г.Б. Мейірбекова.

Негізгі ережелер

Қазақстандық адвокатура, әлемдегі басқа да осындай институттар сияқты, мемлекеттің құқықтық жүйесінің құрамдас бөлігі болып табылады. Мемлекет басшысының күшті және тәуелсіз адвокатура құру жөніндегі бағдарламалық тұжырымдары адвокатурадағы оң өзгерістерге тарихи мүмкіндік береді. Президент

Қасым-Жомарт Тоқаев 2021 жылғы 25 ақпанда ұлттық қоғамдық сенім кеңесінің V отырысында сөйлеген сөзінде «күшті және тәуелсіз адвокатурасыз құқықтық мемлекет құру мүмкін емес» деп мәлімдеді. Тұжырымдамада адвокаттардың іс жүргізу өкілеттіктерін кеңейту, соның ішінде нақты құқықтар беру арқылы сот процесінде адвокат пен прокурордың нақты бәсекелестігі мен тең құқығын қамтамасыз ету қажеттілігіне назар аударылды. Мемлекет кепілдік берген заң көмегі бағдарламасы бойынша адвокаттарға қатысты тезірек шешуді қажет ететін маңызды мәселе-төмен жалақы. Біздің есеп бойынша осы бағдарлама бойынша адвокаттар бір іс үшін орташа есеппен 20 000 теңге алады [2, 4 б.].

Республикалық бюджет есебінен заң көмегін көрсететін адвокаттың жұмысы төмен мөлшерлемен төленеді, бұдан басқа, оның тәртібі алдын ала тергеуде тағайындау бойынша жұмыс істеген адвокатқа төленуге тиісті уақытты есепке алуды және соманы түпкілікті келісуді қылмыстық қудалау органының өзі, яғни іс жүргізу бойынша адвокаттың қарсыласы жүзеге асырады [3, 16 б.].

Адвокатура – бұл азаматтардың және олардың қауымдастығының негізгі құқықтарын қорғаумен байланысты қызметті жүзеге асыратын маңызды құқықтық институт. Адвокатураның неғұрлым мықты ұйымдастырылуы мен заңдық тұрғыдан қорғалуы көп жағдайда әрбір адамның әл-қауаттылығы мен кәсіпкерліктегі жетістіктеріне тығыз байланысты деп айтуға болады. Қазақстандағы құқықтық негизмнің бар болуына байланысты адвокатура мен адвокатқа қатысты негативті көзқарастар әлі де бар деп айтуға болады, әсіресе құқық қорғау органдары тарапынан. Адвокат көп жағдайда қылмыскерді қорғаушы немесе дұрыс емес істі қолдаушы болып қабылданады. Ал адвокатураның негізгі қызметі адамның өз құқықтарын, бостандықтарын сот арқылы қорғауға және заң көмегін алуға мемлекет кепілдік берген және Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген құқықтарын іске асыруға жәрдемдесуге, сондай-ақ дауды бейбіт жолмен реттеуге жәрдемдесуге арналған. Адвокат заңды еркіндіктен қорғайды, сондықтан адвокаттың қызметі нақты азаматтың немесе ұйымның мүдделеріне ғана емесе, жалпы алғанда мемлекеттің және қоғамның жариялық-құқықтық мүдделеріне қатысты болып табылады. Кейінгі кездері бұл жағдайды көп адамдар түсінді, қоғамда адвокатураға деген көзқарас тез болмаса да ақырындап дұрысталып келеді. Осы тұрғыда 2018 жылы «Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы» қабылданған заң еліміздегі адвокатураның ары қарай дамуына жаңа серпін береді.

Адвокатура өзінің атқаратын міндеттерінің сипатына, сондай-ақ адвокаттық қызметті жүзеге асыру нысандары мен құрылымдық бөлімшілеріне, кең қызметтік көмек көрсету аясында құқық қорғау органдарымен, клиенттермен ара-қатынасына, құқықтық және әдептік реттелуімен жеткілікті түрде, күрделі әлеуметтік жүйені құрайды, сондықтан да жеке заңдық тәжірибе, оның нысандары, әдістері мен ақы төлеу тәртібі көптеген дауларды туындатады. Өркениетті елдегі адвокатураның рөлі мен әсерін бағаламауға болмайды.

Заң көмегін көптеген ұйымдар мен адамдар көрсете алады (мысалы, кәсіподақ кеңестерінің заң кеңестері, кәсіпорындардың, мекемелер мен ұйымдардың заң бөлімдері, заң консультанттары және т.б.). Бірақ адвокаттар көрсететін заң көмегі ерекше маңызға ие.

Біріншіден, адвокаттар кез келген құқықтық мәселе бойынша адвокатура органдарына жүгінуге және осындай көмек көрсету туралы келісім жасасуға құқылы кез келген азаматқа, мемлекеттік және өзге де органға, лауазымды адамға заң көмегінің алуан түрлерін көрсетеді.

Екіншіден, адвокаттың заң көмегіне жүгінгендердің құқықтары мен заңды мүдделерін қорғау үшін кең мүмкіндіктері бар; заңдарда адвокаттар заң көмегін көрсету кезінде қолданатын әдістер мен құралдар тікелей көзделген.

Үшіншіден, заң көмегін көрсету тек арнайы заң білімін ғана емес, оларды қолданудың практикалық дағдыларын да талап етеді, ал мұндай қасиеттерге тек маман ие бола алады. Заң саласында қалыптасқан қатынастардың күрделілігі көптеген нормативтік құқықтық актілерде кәсіби бағдарлауды, қажетті актіні дұрыс таба білуді, оны дұрыс түсіндіруді және оны нақты жағдайға қолдануды талап етеді. Сондықтан құқықтық көмек көрсету қызметі белгілі бір азаматтың, жеке тұлғаның мүдделеріне де, қоғамның, мемлекеттің мүдделеріне де жауап беретін адвокаттарға қажеттілік туындайды.

Төртіншіден, заңгерлік көмек көрсететін басқа ұйымдар мен органдардан айырмашылығы, соңғысы көптеген адамдардың бірі емес, адвокаттардың басты және жалғыз функциясы болып табылады. Бұл адвокаттарға өз қызметін тиімді және білікті түрде жүзеге асыруға мүмкіндік береді.

Бесіншіден, адвокаттардың білікті заң көмегін жүзеге асыруы мемлекеттік, жария-құқықтық маңызға ие, өйткені ол жекелеген азаматтарға, ұйымдарға және басқа да субъектілерге ғана емес, сонымен бірге мемлекеттің өзіне де, әсіресе сот ісін жүргізетін органдардың (азаматтық, қылмыстық, әкімшілік құқық бұзушылық туралы істер бойынша) атынан қажет [4].

Нәтижелер мен талқылау

Адвокаттың қызметін және міндеттерін тиімді орындауды қамтамасыз ету үшін мемлекет адвокатқа ешкімнің тиіспеуіне кепілдік беруі керек. Халықаралық құқық бойынша адвокатқа ешкімнің тиіспеуі – бұл адамның негізгі құқықтарының бірі-қорғау құқығын қамтамасыз ету болып табылатын халыққа заң көмегін қамтамасыз ету мақсатында адвокаттың құқық қорғау қызметінің ұйымдастырушылық және құқықтық кепілдіктері түріндегі іс-шаралар кешені.

Тарихи тәжірибе көрсеткендей, әртүрлі елдегі, әртүрлі дәуірдегі адвокаттар мықты, әсерлі күшке ие болған. Бұл қатарда Ежелгі Римде Цицерон және Гай Юлий Цезарь, Ұлы Француз революция кезеңінде Ж. Дантон, М. Робеспьер, Америка Құрама Штаттарында А. Линкольн және Т. Джефферсон, Англияда Ю. Дизраэлли және Д. Ллойд-Джордж, Индияда М. Ганди және басқа да өзінің қызметін адвокат ретінде бастаған көптеген көрнекті саяси белсенділерді атауға болады, әрине бұл қызмет олардың ары қарайғы жеке басының, отанының, халқының тағдырына тікелей әсер етті деп айтуға болады. [5, 16 б.]

Әрбір өркениетті елдің өзінің заманына сай белгілі, білімді, білікті адвокаттары бар. Осыған қарамастан, адвокатураның проблемаларымен айналысатын заңгерлер арасында адвокатураның міндеті мен қызметіне қатысты елеулі түрде сәйкес келмейтін пікірлер бар. Заң ғылымы әзірге бұған қатысты нақты ұсынымдар бере алмайды, дегенмен бір мәселе анық: адвокатура тұтастай алғанда және адвокат заңды қатаң түрде қорғауға және қандай мақсатпен болса да, оған кімнің тарапынан болса да, мейлі биліктің, мейлі жеке азаматтың қол сұғушылығынан қорғауға міндетті.

Қазіргі кездегі ғылымда адвокатура және адвокаттық қызмет аясындағы проблемаларды зерттеумен айналысып жүрген ғалымдардың көпшілігі, адвокаттық қызмет – жеке және заңды тұлғаларға құқықтық кеңес беру, азаматтық, қылмыстық, әкімшілік сот өндірісінде қорғауды ұйымдастыру мен заңды мүдделерді білдіру арқылы кәсіби негізде көрсетілетін, сондай-ақ Қазақстан Республикасының заңдарымен көзделген өзге де заң көмегін көрсету деген пікірмен келіседі.

Адвокат қылмыстық, азаматтық немесе төрелік істерде қызмет көрсете алады. Бірақ бұл бағыттардың әрқайсысында өз ерекшеліктері бар. Адвокаттың қызмет көрсету аясы өте кең,

мысалы адвокат қылмыстық процесте қорғаушы ретінде қатысады. Адвокаттың өзі мойнына алған қорғалуға құқығы бар куәны, күдіктіні немесе айыпталушыны, сотталушыны, сотталған адамды, ақталған адамды қорғаудан бас тартуға құқығы жоқ. Сондай-ақ қолданыстағы қылмыстық процестік заңнамада қорғаушының процеске міндетті қатысуы, оның өкілеттіктері, қорғаушыдан бас тарту, қорғаушыны шақыру, алмастыру, оның еңбегіне ақы төлеу мәселелері қамтылған [6].

Адвокаттық қызмет кәсіпкерлік қызмет болып табылмайды.

Мына тұлғалармен клиенттерге көрсетілген заңдық көмек адвокаттық қызмет болып табылмайды:

- ♦ ұйымдардың, мекемелердің құқықтық бөлім қызметкерлері, сондай-ақ мемлекеттік билік және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының қызметкерлері;
- ♦ заң қызметін көрсетумен айналысатын арнайы тіркеуден өткен ұйымдардың, серіктестіктердің иелері мен қызметкерлері, сондай-ақ жеке кәсіпкерлер;
- ♦ адвокаттық қызметпен байланысты емес, қызметін жүзеге асыру үшін заңмен арнайы уәкілдік берілген нотариустар, патент алған немесе жеке сенім білдірілгендер және басқа да тұлғалар [7].

Бұл айтылғандар бойынша мынандай қорытындыға келуге болады адвокат – бұл заңмен белгіленген тәртіпте адвокаттық мәртебені және адвокаттық қызметпен айналысуға құқықты иеленген адам.

Адвокат мемлекеттік қызметте бола алмайды немесе басқа да ақы төленетін жергілікті өзін-өзі басқару органдарында қызмет атқара алмайды. Бұл жөнінде ғалымдардың да, тәжірибемен айналысатын қызметкерлердің де пікірі бір жерден шығады.

Адвокаттардың коммерциялық немесе кәсіпкерлікпен айналысуы туралы даулы пікірлер бар. Бұл мәселе туралы пікірлер әртүрлі. Біздің пікірімізше, адвокаттың кәсіпкерлік қызметпен айналысуы оның кәсіби қызметіне кедергі келтірмейді, адвокаттың кәсібилігі оның ішкі бақылауында, сана-сезімінде болуы қажет және оның шектері адвокаттың этикасымен айқындалуы тиіс.

Адвокаттың құқықтық мәртебесі бізді заманауи «адвокатура» түсінігін тұжырымдауымызға апарды және адвокатура – адвокаттың мәртебесін алған және адвокаттық қызметпен айналысатын адамдардың қоғамдастығы деп айтуға болады.

Мемлекеттік биліктің және жергілікті өзін-өзі басқару органдарының құрылымына кірместен, азаматтық қоғамның құралы бола алады және болуы керек, оның көмегімен қоғам мемлекет мүдделері мен жеке азаматтардың мүдделері арасындағы теңгерімді сақтайды. Адамның, оның құқықтары мен бостандықтарының ең жоғары құндылық болып табылатындығына байланысты, белгілі бір құқықтық механизмдер арқылы шешілетін адвокатураның ең басты міндеті осы болса керек.

Осылайша, Қазақстанның негізі және орталық құқықтық жүйесі адам, оның құқығы мен бостандығын қорғау және адвокатураның міндеті оны барынша жүзеге асыруға жәрдемдесу болуы тиіс.

Халықтың құқықтық мәдениетін көтеруге бағытталған күш-жігерге қарамастан, заң көмегіне деген қажеттілік өз маңыздылығын жоғалтпайды.

Қоғамдық қатынастардың неғұрлым кең спектрінің нормативтік тұрғыда реттелуі, халықтың құқықтық қатынастарға түсуімен көрінеді (мысалы, жұмыс, оқу мәселелері, медициналық қызмет алуға және қоғамдық бірлестіктердің қызметіне, сайлауға қатысуға байланысты құқықтық қатынастарға халықтың тартылуы). Сондықтан, кез келген адамда білікті заң көмегіне деген ықтимал немесе нақты қажеттілік туындауы мүмкін.

Қазақстан Республикасы Конституциясының 12 бабында адам құқықтары мен бостандықтарына берілген мемлекеттік кепілдік, әркімнің білікті заң көмегін алу құқығын да қамтамасыз етеді [1].

Әркімнің өзінің құқықтары мен бостандықтарын, қажетті қорғанысты қоса алғанда, заңға қайшы келмейтін барлық тәсілдермен қорғауға конституциялық құқығы, осы заңға қайшы келмейтін тәсілдерді білуді ғана емес, сондай-ақ адамның құқығы мен бостандығын қорғаудың механизмдерін де білуді талап етеді.

Заңгерлердің білікті көмегі шағым немесе арызды қарауға уәкілетті органды анықтауда, азаматқа әртүрлі құқықтық сипаттағы құжаттарды дайындауға көмектесуде, сотта өкіл ретінде мүддесін білдіруде, мысалы азаматтық сот ісін жүргізуде талапкер, жауапкер, үшінші тұлға т.с.с. көрінуі мүмкін.

Азаматтар мен ұйымдарға білікті заң көмегін көрсету адвокатураның басым бағыты және міндеті болып табылады. Ол мемлекеттен бөлінген, яғни мемлекеттік органдар жүйесіне енбейді (адвокаттар алқасын құру үшін қандай да бір мемлекеттік органның рұқсаты талап етілмейді), сол арқылы оның тәуелсіздігі қамтамасыз етіледі: адвокат өзінің қорғауындағы адамның мүддесін қолдап, мемлекеттік немесе мемлекеттік емес органдардың, қоғамдық құрылымдардың және олардың лауазымды адамдарының мүдделері мен ұмтылыстарына қарсы тұра алады; адвокаттан өзінің кәсіби қызметін жүзеге асыру барысында өзіне мәлім болған жағдайлар туралы куә ретінде жауап алуға болмайды т.с.с.

Адвокат әлі күнге дейін инквизициялық қылмыстық сот ісін жүргізуде демократиялық декорация ретінде қала береді. Қорғаушылардың өтініштері көбінесе еленбейді немесе ресми түрде бас тартылады, айыпталушылар мен олардың адвокаттардың бұзылған құқықтарына прокуратура органдары да, соттар да көздерін жұма қарайды. Адвокаттардың өздері кейде өздерінің процестік қарсыластарының қудалауына ұшырайды. Адвокатураның тәуелсіздік кепілдіктері бұзылады. Адвокаттар кеңселерінде тінту жүргізудің, адвокаттық құпияға қатысты мәліметтерді қамтитын құжаттарды алып қою әрекеттерінің айқын фактілері белгілі. Адвокаттар өз жұмыстарының құпиялылығын ғана емес, сонымен қатар кәсіби қорғаушылардың жеке өміріне қол сұғылмаушылықты бұзатын арнайы жедел-ізвестіру іс-шараларын жүзеге асыруға шағымданады. Адвокаттың құқықтық және әлеуметтік мәртебесіне тиісті құрмет жоқ [8].

Қазақстан Республикасының Конституциясының 13 бабында әркімнің білікті заң көмегін алуға құқығы бекітілген [1], бүгінгі күні бұл құқықты нақты жүзеге асыратын адвокатура институты болып табылады. Бұл адвокаттық қызметке үміткерлерге қойылатын нақты түрде заңмен бекітілген талаптар арқылы жүзеге асырылады: жоғары заң білімі бар, аттестаттаудан және тағылымдамадан өткен, адвокаттық қызметпен айналысуға лицензия алған, адвокаттар алқасының мүшесі болып табылатын және Заңмен регламенттелетін адвокаттық қызмет шеңберінде кәсіптік негізде заң көмегін көрсететін Қазақстан Республикасының азаматы адвокат болып табылады [7].

Адвокатураның әлеуметтік рөлі де аса маңызды. Құқықтық мемлекет құру жолындағы талпыныс бағытында адвокатура және оның өкілдері азаматтарда азаматтық қоғамдағы және мемлекеттегі құқық және оның рөлі туралы дұрыс пікір қалыптасыруы керек; адвокатура азаматтық қоғамның құралы деп бекер айтылмайды, сондай-ақ адвокатура мемлекеттік және жергілікті басқару органдарының жүйесіне енбейді.

Адвокатура туралы бұл пікір бүгін пайда болған жоқ, ол жылдар бойы солай қалыптасқан. Өз кезеңінде адвокатураның белгілі теоретигі Е.В. Васильковский «жеке тұлғалардың жалдамалы адамдарының емес, қоғамның уәкілетті өкілдерінің адвокаттарды тануы, адвокатураның өмір сүруіне құқық береді, және осы тұрғыдан ғана оның қажеттілігі дәлелденуі мүмкін» деп атап өткен болатын [9].

Кез-келген адвокатураның құқықтық табиғаты оның ресми мәртебесінен көрінеді: бұл тәуелсіз, мемлекеттік емес, коммерциялық емес, мұқтаж жандарға заңгерлік көмек көрсету үшін құрылған білікті заңгерлердің ерікті ұйымы. Адвокатура ешқашан халық үшін жабық корпорация болған емес. Ол адамдарға арналған және тек олардың мүддесі үшін әрекет етеді [10, 36–37 бб.].

Қорытынды

Білікті көмек әсіресе қамауға алынған адамға қажет, өйткені оқшауланған жағдайда тек кәсіби қорғаушы ғана, яғни адвокат, адвокатураның негізгі міндетін – заңдылықтың сақталуына көмектесе алады, егер ол бұзылған болса, өйткені адвокатураның алдында тұрған міндеттерін жүзеге асыру тек заңдылық қағидаты орын алған жағдайда ғана мүмкін.

«Адвокаттық қызмет және заң көмегі» туралы Қазақстан Республикасы заңының 35-бабының 2-тармағына сәйкес адвокатты ол заң көмегін көрсетіп отырған тұлғамен теңдестіруге

тыйым салынады. Бірақ өкінішке орай, кейбір мемлекеттік органдар мен лауазымды тұлғалар тарапынан осы заңның нормасына аса назар аударылмай жатады. Бұқаралық ақпарат құралдары арқылы, әлеуметтік желілер арқылы тарайтын кейбір ақпараттарға назар аударсақ, бүгінгі күні кейбір адвокаттардың өзі де білікті заң көмегіне, қорғауға мұқтаж екендігін байқаймыз. Бүгінгі күні, өкінішке орай, көп жағдайда кәсіби қызметіне байланысты заңсыз қудалауға ұшырап, айыпталып, жазаланып «басына іс түсіп» отырған адвокаттардың қатары біршама. Егер құқықтық, демократиялық мемлекетте адам мен азаматтың құқығын қорғау функциясын жүзеге асыратын, білікті заң көмегін көрсететін адвокаттардың басына мұндай жағдай туып отырса, басқа адамдардың жағдайы туралы ойлаудың өзі қорқынышты.

Адвокаттардың қызметі және адвокатура институтының мақсаты – Қазақстан Республикасындағы адамның өз құқықтарын, бостандықтарын сот арқылы қорғауға, заң көмегін алуға мемлекет кепілдік берген және Қазақстан Республикасының Конституциясында бекітілген құқықтарын іске асыруға жәрдемдесуге арналған. Осы қызметін тиісті деңгейде жүзеге асыру үшін адвокатураның, адвокаттың тәуелсіздігін, адвокаттық қызметтің кепілдіктерін мемлекет тарапынан қаматамыз ету керек деген пікірдеміз.

ӘДЕБИЕТТЕР

- 1 Қазақстан Республикасының Конституциясы 1995 жылы 30 тамызда қабылданған (жаңартылған) / Қазақстан Республикасы Парламентінің жаршысы, 1996 жылғы № 4, 217-құжат (Қазақстан Республикасы Парламентінің басылымы).
- 2 А. Бикебаев. Необходимые преобразования в статусе адвокатов и гарантиях адвокатской деятельности // Zanger. – 2022. – № 5(250). – С. 4–7.
- 3 Канафин Д. Юридическая профессия в Казахстане. – 2008. – 20 с.
- 4 Сулейменова Г.Ж., Воронина Л.В. Адвокатура, общественные и иные объединения и организации: особенности правового статуса. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=32943331
- 5 Пирова Р.Н. Адвокатура. Учебное пособие (курс лекции). – Махачкала, 2020. – 94 с.
- 6 Қазақстан Республикасының Қылмыстық-процестік кодексі 2014 жылғы 4 шілдедегі № 231-V ҚРЗ // «Егемен Қазақстан» 10.07.2014 ж., № 133(28357).
- 7 Адвокаттық қызмет және заң көмегі туралы Қазақстан Республикасының 2018 жылғы 5 шілдедегі № 176 Заңы / «Егемен Қазақстан» 11.07.2018 ж., № 129(29360).
- 8 Канафин Д.К. К вопросу о независимости адвокатуры и развитии гарантий адвокатской деятельности. URL: <https://online.zakon.kz/lawyer/LawyerBiblio/persons/kanafin-daniyar-kajratovich>
- 9 Васильковский Е.В. Будущее русской адвокатуры. – СПб. – 1893. – С. 131.
- 10 Адвокатура в России. Учебник для вузов под общей редакцией доктора юридических наук, профессора В.И. Сергеева. 5-е издание, переработанное и дополненное. – М., 2019. – 547 с.

REFERENCES

- 1 Qazaqstan Respublikasynyñ Konstitusiasy 1995 jyly 30 tamyzda qabyldanğan (jañartylğan) / Qazaqstan Respublikasy Parlamentiniñ jarşysy, 1996 jylğy No. 4, 217-qūjat (Qazaqstan Respublikasy Parlamentiniñ basylmy). (In Kazakh).
- 2 Bikebaev A. (2022) Neobhodimye preobrazovaniya v statute advokatorov i garantijah advokatskoj dejatel'nosti // Zanger. No. 5(250). P. 4–7. (In Russian).
- 3 Kanafin D. (2008) Juridicheskaja professija v Kazahstane. 20 p. (In Russian).
- 4 Sulejmenova G.Zh., Voronina L.V. Advokatura, obshhestvennye i inye ob#edineniya i organizacii: osobennosti pravovogo statusa. URL: https://online.zakon.kz/Document/?doc_id=32943331 (In Russian).
- 5 Pirova R.N. (2020) Advokatura. Uchebnoe posobie (kurs lekci). Mahachkala. 94 p. (In Russian).
- 6 Qazaqstan Respublikasynyñ Qylmystyq-prosestik kodeksi 2014 jylğy 4 şildedegı No. 231-V QRZ // «Egemen Qazaqstan» 10.07.2014 j., No. 133(28357). (In Kazakh).
- 7 Advokattyq qyzmet jäne zañ kömegi turaly Qazaqstan Respublikasynyñ 2018 jylğy 5 şildedegı № 176 Zañy / «Egemen Qazaqstan» 11.07.2018 j., No. 129(29360). (In Kazakh).
- 8 Kanafin D.K. K voprosu o nezavisimosti advokatury i razvitii garantij advokatskoj dejatel'nosti. URL: <https://online.zakon.kz/lawyer/LawyerBiblio/persons/kanafin-daniyar-kajratovich> (In Russian).
- 9 Vas'kovskij E.V. (1893) Budushhee russkoj advokatury. SPb. P. 131. (In Russian).
- 10 Advokatura v Rossii. Uchebnik dlja vuzov pod obshhej redakciej doktora juridicheskikh nauk, professora V.I. Sergeeva. 5-e izdanie, pererabotannoe i dopolnennoe. M., 2019. 547 p. (In Russian).

Н.А. АЛДАБЕРГЕНОВА.*¹

к.ю.н., ассоциированный профессор.

*e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7384-3664

¹Университет «Туран»,

г. Алматы, Казахстан

ПРОБЛЕМЫ СОВЕРШЕНСТВОВАНИЯ АДВОКАТСКОЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

Аннотация

Деятельность всех органов государства и различных общественных организаций осуществляется в рамках закона и содействует установлению основ законности и укреплению правопорядка. А многие государственные и общественные организации занимаются только выполнением правоохранительной функции государства. Направления правоохранительной деятельности разнообразны, среди них можно назвать адвокатуру, занимающую одно из важнейших мест. Адвокатура официально отсутствует в системе государственных правоохранительных органов, хотя ее деятельность напрямую связана с осуществлением правоохранительной функции. Согласно Основному закону страны высшими ценностями являются человек, его жизнь, права и свободы. Каждый имеет право на судебную защиту своих прав и свобод, а институт адвокатуры способствует осуществлению права на судебную защиту. Вопросы, сформулированные в рамках данного исследуемого вопроса, могут послужить стержнем совершенствования, развития адвокатской деятельности. Методология исследования представляет собой комплекс общенаучных и частных научных методов, направленных на обеспечение обоснованности и достоверности концепций в ходе статьи.

Ключевые слова: адвокат, адвокатура, адвокатская деятельность, право, свобода, законный интерес.

N.A. ALDABERGENOVA,*¹

c.l.s., Associate Professor.

*e-mail: n.aldabergenova@turan-edu.kz

ORCID ID: 0000-0001-7384-3664

¹Turan University,

Almaty, Kazakhstan

PROBLEMS OF IMPROVING ADVOCACY IN THE REPUBLIC OF KAZAKHSTAN

Abstract

The work of all State bodies and various public organizations is carried out within the framework of the law and contributes to the establishment of the foundations of legality and the strengthening of the rule of law. And many state institutions and public organizations are engaged only in the implementation of the law enforcement function of the state. The areas of law enforcement activity are diverse, among them one can name the bar, which occupies one of the most important places. The legal profession is officially absent from the system of state law enforcement agencies, although its activities are directly related to the implementation of law enforcement functions. According to the Basic Law of the country, the highest values are a person, his life, rights and freedoms. Everyone has the right to judicial protection of their rights and freedoms, and the institute of advocacy promotes the exercise of the right to judicial protection. The questions formulated within the framework of this research question are the core of the improvement and development of advocacy. The research methodology is a complex of general scientific and private scientific methods aimed at ensuring the validity and reliability of concepts in the course of the article.

Key words: lawyer, advocacy, law, freedom, legitimate interest.